

Автори - Бобровський М. В., Мартин Вікторія - учениця 10 - Б класу

ВСТУП

Актуальність обраної теми. В сучасному глобалізованому світі геополітика як одна з галузей географії набуває ще більшого значення. Від геополітичного розміщення країни нерідко залежить вектор розвитку, притік інвестиційних ресурсів, стабільність розвитку. З цього випливає необхідність розгляду геополітичного

потенціалу як системи складових, які визначають можливості розвитку та загрози і проблеми країни. Всебічний розгляд геополітичного потенціалу можливий лише за умови чіткого визначення його складових. В роботі зроблена спроба їх визначити.

Мета дослідження. Визначення поняття «геополітичний потенціал», розгляд його як системи, визначення складових системи. Характеристика геополітичного потенціалу на прикладі України.

Об'єкт дослідження. Геополітка як географічна категорія. Геополітичний потенціал як похідна геополітики.

Використані методи дослідження. Статистичний, порівняльного аналізу.

Новизна отриманих результатів. Дана класифікація складових системи геополітичного аналізу. Введено поняття «територіальні ресурси держави». Введено поняття уявної країни з «еталонним» геополітичним потенціалом. Зроблена спроба кількісної оцінки геополітичного потенціалу території.

Практичне використання. Отримані результати можуть бути застосовані для характеристики геополітичного потенціалу території. Порівняння геополітичного потенціалу країни з «еталонним» дасть змогу кількісної оцінки геополітичного потенціалу території.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ»

На сучасному етапі геополітиці як галузі знань загрожує деяка соціоморфність, розмитість і значний вплив ідеологічності. Це можна пояснити тим, що у геополітичних дослідженнях усе більше відходять від територіального, тобто географічного чинника. У такому разі у значній мірі ми схилиємось до історичного чинника в розвитку суспільства, забуваючи про територіальний чинник, і в результаті такі дослідження навряд чи можуть претендувати на об'єктивність. Багато авторів усе більш наполегливо відстоюють синтетичний характер геополітики, включаючи в неї елементи історії, економіки, політології, соціології, психології, етнології, релігієзнавства, екології і т. д. Більше того, окремі «Не географи» вважають, що «гео» в понятті «геополітика» вже не просто вказує на географічний аспект в політиці, а визначає всепланетарний масштаб і правила поведінки в умовах світової системи. У цьому сенсі геополітика покликана досліджувати, як, за допомогою яких механізмів і на основі яких принципів ця система живе і функціонує. У наявності спроби «звільнити» геополітику від «вузьких рамок політичної географії і проголосити її комплексною наукою про сучасну світову політику. Здається, що подібні спроби можуть призвести до поступового розмиву самого предмету геополітики, неминучою втратою наукової ідентичності в «безмежному морі» політології. Слід пам'ятати про те, що об'єкт дослідження даної дисципліни - «гео» - залишається усе таки колишнім, що, будучи міждисциплінарною галуззю знання, її «материнська основа» - Географія - незмінна.

Саме визначення системи геополітичного потенціалу несе в собі значну методологічну складність. На жаль, у дослідженнях ряду авторів відсутній системний підхід до розгляду цього поняття. Парадоксом виглядає той факт, що чітке визначення поняття геополітичного потенціалу відсутнє навіть в дисертаційних роботах, присвячених аналізу геополітичного потенціалу великих регіонів. Географи В. Б. Шведов і А. Б. Волинчук розглядають ГПП як комплекс географічних чинників, що впливають на сусідні країни. На їх думку, в ньому «відображене основне функціональне призначення ГПП – використання державою різних можливостей складових його регіонів для вирішення своїх короткострокових і довгострокових геополітичних завдань». Незрозуміло, що в такому випадку вони розуміють під географічними чинниками і чи може геополітичний потенціал обмежуватися рішенням лише цих завдань? У свою чергу, Е. Казак підкреслює, що геополітичний потенціал «Формується комплексним і збалансованим розвитком сукупного потенціалу країни і тими зовнішніми чинниками, які впливають на його подальший суспільний прогрес».

Погодимось з тим, що геополітичний потенціал повинен бути збалансованим, хоча важко розділити прагнення автора «розчинити» приставку «гео» в загальних політологічних міркуваннях. На наш погляд, поняття «геополітичний потенціал»

Геополітичний потенціал території

Написав Administrator

Четвер, 15 грудня 2016 12:19

держави (або макрорегіону) правильніше трактувати як систему різних ресурсів (територіальних, природних, виробничо - економічних, фінансових, соціокультурних, логістичних, інформаційних і т. д.) і відносин на даній території та за її межами, які можуть бути використані для реалізації геостратегії країни в інтересах національної безпеки.

Складові геополітичного потенціалу не є жорстко фіксованими параметрами, а являють собою субсистеми, об'єднані у велику систему (макросистему).

Перша субсистема - це положення (фізико-географічне, економіко-географічне, політико-географічне) регіону щодо іншого, тим самим визначається займане місце в ойкумені.

Друга субсистема - це природно-ресурсний потенціал, який свідчить про ступінь самозабезпечення ресурсами держави. Під ними маються на увазі корисні копалини, водні, агрокліматичні, земельні, ґрунтові, лісові, біологічні, енергетичні (поновлювані) ресурси, можливості їх використання в торгівлі, в оборонно-промисловому комплексі.

Третя субсистема - це соціально-культурний компонент, який включає в себе населення, менталітет, етнічну приналежність і віросповідання, культуру, науку та освіту, соціальне благополуччя.

Четверта субсистема - економічний компонент, що відображає валовий національний продукт (ВНП), галузі спеціалізації орієнтовані на імпорт і експорт, продовольчу безпеку, оборонно-промисловий комплекс, наявність транснаціональних корпорацій, наявність вільних економічних зон, членство в економічних союзах і т. д. Дана субсистема асоціюється з можливістю економічного контролю в геополітичному просторі.

П'ята субсистема - це військовий компонент, який визначається наявністю зброї масового ураження (ядерного, хімічного, біологічного) і його інфраструктури, озброєння і бойових засобів (за допомогою яких досягається баланс з міццю потенціального противника або її перевага), військових технологій в космосі. Сюди ж можна віднести кількість своїх військових і військово-морських баз за межами країни, а також баз потенційного противника поблизу рідної держави; прикордонні суперечки і участь в миротворчих

силах і контртерористичних операціях; боротьбу з морським піратством і наркоторгівлею; інформаційну безпеку і т. д.

Шоста субсистема - політичний компонент, який характеризується участю в дипломатичній діяльності, міжнародних організаціях (ООН), регіональних, галузевих і військово-політичних угрупованнях (АСЕАН, ОПЕК, ОДКБ та ін.); формою державного устрою; наявністю політично нестабільних районів (в тому числі і потенційних), внутрішньодержавних «гарячих точок», сепаратизму і т. д.

Нарешті, сьома субсистема - це екологічний компонент, що відображає комфортність проживання населення на території, наявність природних територій, що перебувають під особливою охороною, забрудненість навколишнього середовища, наявність питної води і т. д.

Інакше кажучи, геополітичний потенціал - це макросистема, кожна частина (субсистема) якої вносить свій вклад в підтримку стабільності ендемічного поля, хоча далеко не всі компоненти можуть бути «задіяні» у перехресних і прикордонних полях і, таким чином, «відповідати» кинутим викликам в силу своїх особливостей. Багато що пояснюється тим, що більшість субсистем постійно змінюються – їх динаміка залежить від діяльності людини і географічних чинників.

Види геополітичного потенціалу

1. Структура ГПП за Ратцелом Ф., Челленом Р, Мехеном А. Т.

- географічне розміщення;
- природно – ресурсний потенціал;
- соціально – культурний потенціал;

- господарство і торгівля.

1. Структура ГПП за Дергачовим В. А.

- військовий;
- економічний;
- комплексний.

1. Структура ГПП за Казак Е.

- демографічний;
- соціально – політичний;
- геоінформаційний;
- військово – політичний;
- геоекономічний;
- наково – технічний;
- інтелектуальний.

1. Структура ГПП за Ю. Н. Гладким

- економічний;
- соціально – культурний;
- транспортний і комунікаційний;
- військовий;
- політичний;
- екологічний.
- географічне розміщення

Найбільш комплексно, на нашу думку, характеризує геополітичний потенціал класифікація Гладкого Ю. Н. Але на деякі моменти хотілося б звернути увагу. По-перше, соціально – культурна складова визначена не зовсім чітко. Ю. Н. Гладкий відносить до неї населення, менталітет, етнічна належність, віросповідання, культура, наука, освіта, соціальне благополуччя. На наш погляд, ці елементи соціально – культурної складової потрібно визначити чіткіше, наголошуючи на кількісних характеристиках. Тому до цієї складової, на нашу думку, ми можемо включити Індекс людського розвитку. З іншого боку, такі категорії, як менталітет, віросповідання, культура не є похідними геополітичного потенціалу як географічної категорії. Тому їх не варто розглядати окремо, тим більше, вони у тій чи іншій мірі, входять до показника індексу людського розвитку. Пропонується назвати цю складову науково - освітній потенціал.

РОЗДІЛ 2. ПОНЯТТЯ ПРО ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІЇ ТА ЙОГО СКЛАДОВІ

Будь яке явище або об'єкт, а тим більше об'єкт, який представляє собою систему, може бути всебічно оглянутий за умови умови аналізу усіх його складових. У цьому зв'язку нам теж необхідно для реалізації мети дослідження визначатись із складовими геополітичного потенціалу. На нашу думку, можна розглядати такі

складові:

1. Демографічний потенціал.
2. Військово – політичний потенціал.
3. Економічний потенціал.
4. Територіальний потенціал.
5. Природно – ресурсний потенціал.
6. Інформаційний потенціал.
7. Екологічний потенціал.

Таким чином ми бачимо, що геополітичний потенціал є системою з доволі великою кількістю взаємопов'язаних між собою компонентів. Сам термін «потенціал» вимагає кількісної оцінки складових геополітичного потенціалу. На жаль, не всі складові ми можемо оцінити об'єктивно, у багатьох випадках ми оперуємо суб'єктивними оцінками.

Термін «геополітичний потенціал» передбачає існування якогось рівня «оптимуму» показника. Мова йде про якусь уявну країну з найкращим геополітичним потенціалом. Її показник ми можемо брати за 100% або, скажімо, визначати максимальною кількістю балів. Відштовхуючись від показників такої «ідеальної» країни, ми отримуємо результат своєї країни, який буде близький до об'єктивного. Тому, очевидно, потрібно охарактеризувати геополітичний потенціал «уявної ідеальної» країни за цим показником.

Очевидно, що оптимальний демографічний потенціал передбачає, перш за все, коефіцієнт народжуваності на рівні 2,5, що є трохи більшим показником, ніж простий розширений природний приріст. Усі інші показники не є достатньо однозначними. Бажаним є також рівномірне розміщення населення по країні.

Військово – політичний потенціал країни визначається, перш за все, станом збройних сил країни та рівнем їх фінансування і оснащення. Також важливим є розміщення країни відносно потенційних та діючих театрів військових дій, центрів міжнародного тероризму. Тут ми розглядаємо сусідів і відносини з ними. Характеристикою військово – політичного потенціалу країни є також форма території країни. Оптимальною тут з точки зору обороноздатності, є компактна форма території.

Економічний потенціал країни виміряти найлегше, тому що тут ми оперуємо кількісними характеристиками – показниками. Це сумарний ВВП, ВВП на одну особу, структура ВВП, Індекс людського розвитку, рівень інфляції. За цими показниками справді можна дати об'єктивну характеристику економічного потенціалу. Щодо показників ВВП, то тут усе зрозуміло – чим вище, тим краще. Але варто розглядати показники ВВП за паритетом купівельної спроможності, це надасть характеристиці ще більшої об'єктивності. Індекс людського потенціалу має потрапляти в групу країн з дуже високим показником. А рівень інфляції є оптимальним для економіки країни, якщо він становить 1...3%.

Територіальний потенціал ми розглядаємо з точки зору територіальних ресурсів країни. Це особливий ресурс, який визначає придатність території до життя і господарської діяльності людини. Очевидно, що тут оптимальним показником є територія придатна для життя і господарської діяльності людини без додаткових інженерних заходів. Також розглядаються території придатні для життя і господарської діяльності людини з додатковими інженерними заходами, території з екстремальними умовами життя і діяльності, території, непридатні для життя і господарської діяльності. Очевидно, що перший тип територіальних ресурсів передбачає мінімальні витрати на організацію господарської діяльності на даній території.

Природно – ресурсний потенціал теж має об'єктивні характеристики і визначається наявністю або відсутністю тих чи інших природних ресурсів. Тому він визначається досить просто і ідеальним варіантом тут є забезпеченість різноманітними природними ресурсами.

Інформаційний потенціал - наявні обсяги інформаційних ресурсів, інформаційної техніки і технологій та інших засобів і можливостей створювати, збирати, накопичувати, обробляти та використовувати різноманітні форми інформації для задоволення інформаційних потреб суспільства. До **національного інформаційного ресурсу**

відноситься уся належна Україні інформація, включаючи окремі документи і масиви документів, незалежно від змісту, форми, часу і місця їх створення, форми власності, а також кінцеві результати інтелектуальної, творчої діяльності, зафіксовані на будь-яких носіях інформації, доступні для використання особою, суспільством і державою через засоби масової інформації та телекомунікації, архіви, бібліотеки, музеї, фонди, банки даних, публічні виступи, художньо-виконавську діяльність тощо. Інформаційний ресурс має ряд особливостей, які відрізняють його від традиційних ресурсів, зокрема:

Геополітичний потенціал території

Написав Administrator

Четвер, 15 грудня 2016 12:19

- інформація впливає на ефективність виробництва без фізичного збільшення традиційних ресурсів;
- інформація діє на суб'єктивний чинник виробництва - людину, його характер, особливості;
- інформація прискорює процес виробництва, за рахунок зменшення періодів виробництва та обертання.

Таким чином, можна вести мову про те, що саме інформаційний ресурс здатен значно підвищити ефективність національної економіки, без будь-якого помітного збільшення обсягів використання інших ресурсів (праці, землі та капіталу). Інформаційний потенціал визначається наявністю мережі засобів масової інформації, їх підтримка держави та можливістю протистояти інформаційним диверсіям з боку вороже налаштованих країн або терористичних організацій. Інформаційний потенціал країни буде найвищий за умови наявності достатньої кількості інформаційних ресурсів, наявності незалежних та державних ЗМІ, вільної конкуренції між ними. Держава має слідкувати за недопущенням інформаційних диверсій.

Екологічний потенціал країни визначається відсутністю екологічних проблем локального і регіонального масштабу, наявністю природних ландшафтів та їх збереженням.

Геополітичний потенціал території

Написав Administrator

Четвер, 15 грудня 2016 12:19

РОЗДІЛ 3. ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ

Економічний потенціал — це сукупність наявних та придатних до мобілізації основних джерел, засобів країни, елементів потенціалу цілісної економічної системи, що використовуються і можуть бути використані для економічного зростання й соціально-економічного прогресу.

У широкому розумінні **потенціал** (від лат. potentia - сила) визначає можливості, джерела, наявні запаси і засоби, які можуть бути введені в дію, використані для вирішення певного завдання та досягнення поставленої мети. У вузькому розумінні поняття "потенціал" прийнято вживати як синонім "можливостей" у будь-якій сфері, "ступеня потужності" у будь-якому аспекті. У науковій літературі потенціал розглядається у двох аспектах: ресурсному та з погляду можливостей досягати певного результату. З позицій ресурсного підходу науковці трактують потенціал як сукупність різних видів ресурсів, необхідних для функціонування або розвитку системи. Так, Л.І. Абалкін зазначає, що поняття "потенціал" і "ресурси" не слід протиставляти. Потенціал є "узагальненою характеристикою ресурсу", прив'язаного до місця та часу. З погляду можливостей, потенціал розглядається як здатність за допомогою наявних ресурсів здійснювати економічну діяльність. Узагальнення цих двох підходів дає можливість визначити **потенціал**

як

максимальні можливості раціонально використовувати всі види ресурсів для досягнення поставленої мети з урахуванням впливу середовища, в якому функціонують усі суб'єкти господарювання.

Характеризуючи економічний потенціал України, потрібно почати з кількісних економічних показників. Це, насамперед, сумарний ВВП, ВВП на одну особу, структуру ВВП, індекс постіндустріальності, рівень інфляції. За показниками сумарного ВВП Україна займає 50 місце в світі - 340 млрд \$ (дані ЦРУ США за паритетом купівельної спроможності). ВВП на одну особу становить в Україні 8 200

\$, це 139 місце в світі. В структурі ВВП України переважає сфера послуг (62%), 28% - промисловість і 10% належить сільському господарству. Цікаво порівняти дані економічні показники з аналогічними показниками сусідніх країн. Так наприклад, за сумарним ВВП ми суттєво поступаємось Польщі, яка виробляє за рік багатства на суму більшу 1 трлн \$. ВВП на одну особу Білорусі становить 18 000 \$. У 2015 році Україна мала один з найвищих у світі рівнів інфляції – 48,7%, що суттєво послабило економічний потенціал нашої держави. Спостерігається низький притік інвестиційного капіталу, пов'язаний, перш за все, із складною політичною ситуацією в Україні. Україна переживає наразі болісний процес структурної перебудови економіки від переважання важкої промисловості до харчової, галузей сфери послуг та інноваційної економіки. Цей процес дуже повільний і на нього також накладається політична складова. Таким чином ми можемо спостерігати погіршення економічного потенціалу України як через необхідність структурної перебудови господарства, так і через вплив негативних політичних чинників.

Демографічний потенціал нашої держави відзначається дуже низькими оцінками та характеристиками. По-перше, ми маємо процес депопуляції через низьку народжуваність, а отже, пов'язаний з ним процес старіння нації. В Україні скорочується кількість працюючого населення. Це негативно позначається і на якості трудових ресурсів. По-друге, серйозна проблема існує з освіченістю та кваліфікацією працівників. Незважаючи на високі показники грамотності та людей з вищою освітою, якість цієї освіти залишає бажати кращого. По-третє, ми маємо високі показники захворюваності населення, і в, першу чергу, у нас серед причин смертності переважають серцево – судинні та онкологічні захворювання, причому на серцево – судинні захворювання страждають, як правило, люди працездатного віку. У перспективі наша країна може опинитись перед проблемою, з одного боку, дефіциту людських ресурсів, а з іншого – пенсійного забезпечення літніх громадян. Так як очікувано в країні не буде суттєвого зростання народжуваності, то Україні доведеться залучати іноземних мігрантів разом з усіма соціальними проблемами, які несуть з собою іноземні мігранти.

Військово – політичний потенціал України можна охарактеризувати як дуже складний. Ми маємо наявний військовий конфлікт на своїй території та потенційні сепаратистські настрої у Закарпатті. Крім того, не виключене розміщення Росією атомної зброї в Криму. На західних кордонах ми маємо сусідів з потенційними територіальними претензіями – Румунію, Словаччину, Польщу. За останні три роки суттєво виросли кількість, міць та бойовий досвід збройних сил України, але залишає бажати кращого їх технологічна оснащеність.

Територіальний потенціал України теж не можна вважати найкращим. Наша

Геополітичний потенціал території

Написав Administrator

Четвер, 15 грудня 2016 12:19

держава має приморське розміщення, що впливає на економічні переваги, хоча ми маємо вихід, все ж таки, до Чорного моря, яке є внутрішнім і вихід з якого контролюється Туреччиною. Форма території України близька до компактної, що є позитивним для обороноздатності нашої держави. також залишається важливим транзитне значення території України. Територіальні ресурси України можна охарактеризувати як придатні для життя і господарської діяльності людини з додатковими інженерними заходами. Для нашої країни характерні ряд несприятливих природних процесів, як от весняні приморозки, заболочення, карст, зсувні процеси, дефіцит вологи, посухи, пилові бурі. Усе це потребує додаткових фінансових затрат.

Інформаційний потенціал України має значні можливості, в державі створюються достатньо потужні інформаційні ресурси. Але для інформаційного простору України наявні ряд проблем. Це, зокрема, невелика кількість незалежних ЗМІ, залишає бажати кращого і динаміка зростання користувачів Інтернет. також ми поки що не можемо убезпечити свій інформаційний простір від інформаційних диверсій та потоку сфальшованої інформації з боку Росії.

Екологічний потенціал України дуже низький. Ми маємо зону відчуження без постійного населення у зв'язку з аварією на Чорнобильській АЕС. Великі промислові центри мають суттєву видозміну складу атмосферного повітря, що негативно впливає на здоров'я людини. Також територія України вразлива до ґрунтової ерозії, карсту, площинного змиву та інших негативних явищ. З усіх складових геополітичного потенціалу екологічний потенціал України, мабуть, є найгіршим.

Для кращого уявлення геополітичного потенціалу України ми зробили спробу порівняти наш потенціал з уявною країною, яка має оптимальні показники геополітичного потенціалу. Цей своєрідний порівняльний аналіз подано у таблиці. Нами дана оцінка складової у відсотках:

№

Складові геополітичного потенціалу

Геополітичний потенціал території

Написав Administrator

Четвер, 15 грудня 2016 12:19

«Еталонна країна»

Україна

1

Демографічний потенціал

Розширене відтворення населення, коефіцієнт народжуваності на рівні 2,5

Процес депопуляції, старіння нації, проблеми з пенсійним забезпеченням, зменшення людей

2

Військово – політичний потенціал

Добросусідські відносини на кордонах, театри військових дій знаходяться далеко, оснащені

Військовий конфлікт на нашій території, територіальні претензії з боку сусідів, армія недо

3

Геополітичний потенціал території

Написав Administrator

Четвер, 15 грудня 2016 12:19

Економічний потенціал

Високі показники ВВП, індексу людського розвитку, низький рівень інфляції, розвиток сфери

Середні показники ВВП та індексу людського розвитку, висока інфляція, низькі темпи р

4

Територіальний потенціал

Приморське розміщення, транзитність, територіальні ресурси придатні для життя і діяль

Вихід до внутрішнього моря, транзитність, територіальні ресурси потребують додаткових

(Оцінка= 40%)

5

Природно – ресурсний потенціал

Забезпеченість мінеральними ресурсами (паливні та рудні), водні ресурси, висока якість з

Геополітичний потенціал території

Написав Administrator

Четвер, 15 грудня 2016 12:19

Гострий дефіцит паливних ресурсів, дефіцит водних ресурсів, висока якість земельних р

6

Інформаційний потенціал

Широкий доступ до інформаційних ресурсів, незалежні ЗМІ, фінансова підтримка держави

Проблеми з незалежністю ЗМІ, низький рівень захисту інформаційного простору (Оцінка=

7

Екологічний потенціал

Сталий розвиток довкілля, наявність природних ландшафтів та природоохоронних терит

Наявність зони відчуження, практично усі ландшафти змінені людиною, зміна хімічного с

Таким чином, загальна оцінка геополітичного потенціалу України становить, приблизно, 25% від необхідного для успішного та поступального розвитку суспільства. такий стан потребує значних інвестиційних ресурсів, зусиль політиків та

Геополітичний потенціал території

Написав Administrator

Четвер, 15 грудня 2016 12:19

дипломатів і в, решті решт, усього суспільства України. Тобто наразі перед Україною стоять дуже серйозні виклики для державності.

Геополітичний потенціал території

Написав Administrator

Четвер, 15 грудня 2016 12:19

ВИСНОВКИ

Проблеми оцінки геополітичного потенціалу на сучасному етапі в епоху глобалізації вийшли за межі чистої науковості і давно вже стали прикладними. Геополітичний потенціал території став головним інструментом геополітики та важливим аспектом характеристики країни. Звідси випливає необхідність у визначенні та чіткому окресленні системи геополітичного потенціалу. Саме це завдання ми ставили у процесі виконання роботи.

За підсумком дослідження можна зробити такі висновки:

Геополітичний потенціал території

Написав Administrator

Четвер, 15 грудня 2016 12:19

1. Геополітичний потенціал як наукова категорія є системою.
2. Геополітичний потенціал є, у першу чергу, географічною категорією.
3. Зроблена спроба чітко окреслити складові геополітичного потенціалу.
4. Уведено поняття країни з «еталонним» геополітичним потенціалом.
5. Дана характеристика геополітичного потенціалу України та зроблена спроба його кількісного виміру.
6. Визначено, що рівень геополітичного потенціалу України є доволі низьким і для зміцнення потребує значної кількості інвестиційних ресурсів та зусиль керівництва держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алисов Н. В. Экономическая и социальная география мира (общий обзор)// Н. В. Алисов, Б. С. Хорев; М.: Гардарики, 2000 – 704 с.

1. Вишневська О. Відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки регіону / О. Вишневська, О. Літвак // Економіст. – 2012. - №2.- С. 32-34.

2. Волынчук А. Б. Опыт предварительного определения состава геополитического потенциала / А. Б. Волынчук, В. Б. Шведов - Вестник Челябинского государственного университета. 2008. No 13. - с. 42–50.

3. Гладкий Ю. Н. Россия в лабиринтах географической судьбы./ Ю. Н. Гладкий; СПб.: Издво Р. Асланова «Юридический центр пресс», 2006. - 846 с.

4. Казак Е.Геополитический потенциал республики Беларусь в современных условиях // Е. Казак; Белорусский журнал международного права и международных отношений. 2004. No 4. - с. 33–38.

5. Колосов В. А. Политическая география. Проблемы и методы. // В. А. Колосов; Ленинград, Наука, 1988. – 190 с.

1. Чаленко Ю. О. Методика визначення економічного потенціалу / Ю. О. Чаленко // Економіка України. – 2013. - №8.– С. 40-54.

2. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України